

DOI: 10.32347/2076-815x.2025.88.124-132

УДК 711.553.4

Кондратюк В.М.,

vovakondratyukk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2457-2949,

Одеська державна академія будівництва та архітектури

ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ В ПОРТОВИХ КОМПЛЕКСАХ: СТВОРЕННЯ ПРИВАБЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ МЕШКАНЦІВ І ВІДВІДУВАЧІВ

У сучасних умовах зростаючої урбанізації та глобалізації розвиток громадських просторів у портових комплексах набуває особливої актуальності. Порти, будучи важливими інфраструктурними об'єктами, відіграють значну роль не лише в економіці, а й у житті міст, формуючи унікальне середовище взаємодії мешканців і відвідувачів. Однак значна частина портових територій залишається функціонально обмеженою та недостатньо інтегрованою в міську тканину, що перешкоджає використанню їх потенціалу як громадських просторів. Громадські простори в портових комплексах мають важливе значення для підвищення якості життя мешканців та відвідувачів, слугуючи яскравими центрами соціальної взаємодії, економічної активності та культурного обміну. Ця стаття досліджує багатогранний взаємозв'язок між портовими містами та їхніми громадськими просторами, наголошуючи на необхідності створення привабливого середовища, що сприяє залученню громади та економічній життєздатності. Аналізуючи останні світові дослідження та публікації, ми визначаємо успішні стратегії реконструкції набережних та ревіталізації міст, які були реалізовані в різних міжнародних контекстах. Потім фокус уваги переноситься на Україну, де місцеві тематичні дослідження ілюструють як виклики, так і можливості, пов'язані з розвитком привабливих громадських просторів у межах портових комплексів. Висновки свідчать про те, що для сталого розвитку необхідна співпраця між зацікавленими сторонами, включаючи державні установи, приватних девелоперів та громадські організації. Така співпраця гарантує, що громадські простори не лише слугуватимуть життєво важливими сполучними ланками між набережною та міським життям, але й відображатимуть культурну ідентичність та прагнення місцевих громад.

Ключові слова: сучасні порти; розвиток сучасних портів; екосистема портових інновацій; громадські простори; портові комплекси; ревіталізація міст; реконструкція набережних; залучення громадськості.

Вступ. Інтеграція громадських просторів у межах портових комплексів все

частіше визнається як життєво важливий компонент міського планування. Оскільки міста розвиваються та адаптуються до глобалізації, трансформація набережних відкриває унікальні можливості для покращення громадського життя. Порти - це динамічні інтерфейси між сушею і водою, що пропонують потенціал для культурного обміну, відпочинку та економічної діяльності. Ця стаття має на меті надати комплексний аналіз громадських просторів у портових комплексах, зосередивши увагу на світових тенденціях та конкретних прикладах з України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова стаття аналізує дослідження, публікації та ініціативи, які висвітлюють багатогранну роль громадських просторів у портових містах. Дослідження показують, що добре спроектовані набережні можуть значно покращити якість життя в місті, забезпечуючи рекреаційні зони, сприяючи розвитку туризму та сприяючи соціальній взаємодії. Дослідження показали, що ревіталізація набережних призводить до зростання вартості нерухомості та посилення ідентичності громади. Такі міста, як Барселона та Лісабон, успішно перетворили свої промислові набережні на жваві громадські простори, які приваблюють як мешканців, так і туристів. Сталий розвиток набережних прогнозує залучення зацікавлених сторін та дбайливе ставлення до довкілля. Успішні проекти часто передбачають участь громади, щоб забезпечити відповідність забудови місцевим потребам, зберігаючи при цьому екологічну цілісність.

Дослідження економічного впливу показують, що покращені громадські простори сприяють місцевій економіці, залучаючи бізнес і туризм. Наявність парків, набережних та культурних закладів може призвести до збільшення пішохідного трафіку та витрат у прилеглих районах.

Постановка проблеми. Незважаючи на переваги, пов'язані з громадськими просторами в портових комплексах, існує низка проблем. Часто виникають конфлікти між промисловою діяльністю та інтересами громади, що призводить до недостатнього використання або поганого планування набережних. Крім того, швидка урбанізація може загострити такі проблеми, як забруднення, затори та соціальна нерівність. Тому вкрай важливо вирішувати ці проблеми шляхом стратегічного планування та спільного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою цього дослідження є вивчення та аналіз дій, які вживають сучасні портові комплекси для створення привабливого меридовища для мешканців і відвідувачів. У статті буде розглянуто значення громадських просторів в портових комплексах світу і більшості портів України.

Основний матеріал і результати дослідження. В останні десятиліття інтеграція громадських просторів у портові комплекси отримала визнання як

життєво важливий компонент міського планування. Оскільки міста розвиваються у відповідь на глобалізаційні процеси, трансформація набережних відкриває унікальні можливості для покращення громадського життя. Порти - це не просто промислові центри; вони являють собою динамічні інтерфейси між сушею і водою, пропонуючи потенціал для культурного обміну, відпочинку та економічної діяльності. Ревіталізація набережних, значно покращує придатність міст для життя, створюючи рекреаційні зони, сприяючи розвитку туризму та сприяючи соціальній взаємодії. Такі міста, як Барселона та Лісабон, успішно перетворили свої промислові набережні на жваві громадські простори, які приваблюють як мешканців, так і туристів. [1]

Наприклад, реконструкція набережної Барселони після Олімпійських ігор 1992 року включала створення парків, пляжів і культурних майданчиків, які не лише підвищили естетичну привабливість району, а й стимулювали місцеву економіку завдяки зростанню туризму (рис. 1). [2]

Рис. 1. Набережна Барселони, Іспанія

Аналогічно, розвиток набережної Лісабона зосередився на створенні доступних громадських просторів, які з'єднують місто з річкою Тежу, в результаті чого з'явилися пішохідні набережні та культурні об'єкти, що сприяють залученню громадськості до життя (рис. 2). [3]

Сталий розвиток набережних передбачає залучення зацікавлених сторін та дбайливе ставлення до довкілля. Успішні проекти часто передбачають участь громади, щоб забезпечити відповідність забудови місцевим потребам, зберігаючи при цьому екологічну цілісність.

Рис. 2. Набережна Лісабона, Португалія

До прикладу, у Копенгагені пріоритетом стали зручні для пішоходів набережні, які заохочують їзду на велосипеді та піші прогулянки, а також інтеграція зелених насаджень вздовж гаваней, щоб створити модель сталого міського життя. Прихильність міста до сталого розвитку проявляється у розгалуженій мережі велодоріжок і парків, які заохочують активний відпочинок на свіжому повітрі, зменшуючи залежність від автомобілів (рис. 3). [4]

Рис. 3. Набережна Копенгагену, Данія

Вдосконалені громадські простори сприяють місцевій економіці, залучаючи бізнес і туризм. Дослідження показують, що наявність парків,

набережних і культурних закладів може призвести до збільшення пішохідного трафіку і витрат у прилеглих районах. У таких містах, як Сан-Франциско, забудова набережних не лише прикрасила ландшафт, але й стала важливим економічним рушієм. Проект набережної Embarcadero відродив раніше занедбану територію, перетворивши її на жвавий центр. Після демонтажу естакади Embarcadero Freeway, пошкодженої землетрусом 1989 року, простір перетворили на зону дружню до пішоходів. Тут з'явилися широкі тротуари, велосипедні доріжки, зелені зони та відреставровані історичні будівлі, зокрема *Ferry Building*, який став популярним ринком із ресторанами та магазинами. Набережна стала культурним центром із відкритими майданчиками для подій, арт-інсталяціями просто неба та сучасним громадським транспортом, включно з історичними трамваями. З індустріального коридору Embarcadero перетворилася на символ відновлення та сталого міського дизайну, що приваблює туристів і місцевих мешканців своєю атмосферою та інфраструктурою для відпочинку (рис. 4). [5]

Основні уроки з цього світового досвіду включають залучення місцевих громад до процесу планування, щоб забезпечити відображення в проектах їхніх потреб і прагнень. Таке залучення сприяє формуванню почуття власності на громадські простори, заохочуючи мешканців до їх активного використання. Крім того, поєднання житлових, комерційних і рекреаційних функцій на набережних створює яскраве середовище, яке приваблює різні верстви населення. Такий підхід виявився успішним у таких містах, як Сідней, де багатофункціональні забудови вздовж гавані перетворили раніше мало використовувані території на жваві центри активності. [6]

Незважаючи на ці глобальні досягнення, портові міста України стикаються з унікальними викликами, але водночас мають значний потенціал для розвитку привабливих громадських просторів у своїх комплексах. Стратегічне розташування країни на узбережжі Чорного моря надає можливості для розвитку морської економіки та покращення міського середовища.

Одеса - найбільше портове місто України, розташоване на узбережжі Чорного моря. Набережна міста характеризується поєднанням історичної архітектури та сучасних зручностей. Нещодавні зусилля були спрямовані на ревіталізацію набережної з метою розвитку туризму та підвищення якості життя за допомогою різних ініціатив, спрямованих на покращення доступності до прибережних районів, а також створення яскравих громадських просторів, що сприяють соціальній взаємодії між мешканцями міста. Культурні заходи, що проводяться на набережній Одеси, зокрема фестивалі, концерти та художні виставки, приваблюють як мешканців, так і туристів; ці події не лише прославляють місцеву культуру, а й стимулюють економічну активність,

залучаючи відвідувачів, які роблять внесок у місцевий бізнес (рис. 5). [7]

Рис. 4. Набережна The Embarcadero, Сан-Франциско, США

Рис. 5. Набережна Одеса, Україна

Ініціативи з озеленення міста покращили доступ до моря та надали можливості для відпочинку сім'ям завдяки таким проектам, як реконструкція пляжу Ланжерон, де з'явилися пішохідні доріжки, дитячі майданчики, кафе на

відкритому повітрі та рекреаційні об'єкти, покликані посилити взаємодію громади з навколишнім середовищем. Однак, незважаючи на ці досягнення у розвитку набережної Одеси, залишаються проблеми, такі як промислове забруднення від судноплавства, що створює ризики для якості навколишнього середовища в цих районах; боротьба із забрудненням за допомогою більш суворих нормативних актів поряд із сталими практиками має важливе значення для захисту здоров'я населення та природних ресурсів. [8]

Розглядаючи майбутні перспективи українських портових міст, варто надихатися успішними світовими моделями, водночас розробляючи стратегії, спеціально адаптовані до місцевих умов, з акцентом на спільному управлінні між державними установами, приватними забудовниками, неприбутковими організаціями та зацікавленими сторонами, які відіграватимуть вирішальну роль у створенні сталих публічних просторів, що відображатимуть різноманітні інтереси сучасного суспільства. Інвестиції в інфраструктуру залишаються першочерговими; покращення транспортного сполучення, що з'єднує різні частини набережних, покращить доступність як для мешканців, так і для відвідувачів, полегшуючи доступ до цих ревіталізованих просторів, а інвестиції в системи громадського транспорту можуть ще більше сприяти досягненню цієї мети, забезпечуючи безперешкодне пересування по міських ландшафтах. [9]

Крім того, інтеграція історичних елементів у нові забудови може сприяти формуванню відчуття місця, привабливого для туризму; відзначаючи свою багату морську історію за допомогою мистецьких інсталяцій та освітніх програм на набережних, Одеса може підвищити свою культурну привабливість, зробивши її привабливим місцем не лише для місцевих жителів, а й для міжнародних мандрівників, які прагнуть отримати унікальний досвід, що відображає українську спадщину. [10]

Висновки. Громадські простори в межах портових комплексів мають важливе значення для створення динамічного міського середовища, що приносить користь як мешканцям, так і відвідувачам; вивчення світового досвіду при вирішенні місцевих проблем за допомогою сталого врядування дозволяє Україні розвивати привабливі набережні, підвищуючи добробут громади, економічну життєздатність, перетворюючи портові міста на жваві дестинації. Старі портові споруди переосмислюються та перетворюються на музеї, культурні центри або рекреаційні зони, а природні екосистеми берегової лінії відновлюються та зберігаються. Громадські простори в портах виконують соціальні, культурні й туристичні функції, сприяючи зміцненню зв'язку між містом і його морською ідентичністю, розвитку туризму та підвищенню якості міського життя.

Література

1. Сташевський М., Бондаренко Т. Проблеми та перспективи розвитку українських портів. Львів: ЛНУ. 2016 р.
2. Барселона. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (дата звернення 01.12.2024) [Електронний ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Барселона>.
3. Лісабон. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (дата звернення 13.11.2024) [Електронний ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лісабон>.
4. Копенгаген. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (дата звернення 24.11.2023) [Електронний ресурс] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Копенгаген>.
5. Embarcadero (San_Francisco). Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (дата звернення 24.11.2024) [Електронний ресурс] URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Embarcadero_\(San_Francisco\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Embarcadero_(San_Francisco)).
6. Шевченко О., Баранов С. Громадянське суспільство і розвиток портів міст. Харків: ХНУ. 2019 р.
7. Одеський морський торговельний порт. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. (дата звернення 01.09.2024) [Електронний ресурс] URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Одеський_морський_торговельний_порт.
8. Сидорова Ю., Ковалевська Н. Розвиток туристичної інфраструктури в портів містах України. Київ: Університет туризму. 2020 р.
9. Шевченко О., Баранов С. *Громадянське суспільство і розвиток портів міст*. Харків: ХНУ. 2019 р.
10. Степаненко В., Грищенко А. *Портів міста як центри культурного розвитку*. Чернівці: ЧНУ. 2023 р.

Kondratyuk Volodymyr,

Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture

PUBLIC SPACES IN PORT COMPLEXES: CREATING AN ATTRACTIVE ENVIRONMENT FOR RESIDENTS AND VISITORS

In today's environment of growing urbanisation and globalisation, the development of public spaces in port complexes is of particular relevance. Ports, being important infrastructure facilities, play a significant role not only in the economy but also in the life of cities, forming a unique environment for interaction between residents and visitors. However, many port areas remain functionally limited and insufficiently integrated into the urban fabric, which hinders the use of their potential as public spaces. Public spaces in port complexes are important for improving the quality of life of residents and visitors, serving as vibrant centres of social interaction, economic activity and cultural exchange. This article explores the multifaceted relationship between port cities and their public spaces, emphasising the need to create attractive environments that promote community engagement and economic vitality. By analysing the latest global research and publications, we identify successful waterfront regeneration and urban revitalisation strategies that

have been implemented in various international contexts. The focus then shifts to Ukraine, where local case studies illustrate both the challenges and opportunities associated with developing attractive public spaces within port complexes. The findings suggest that sustainable development requires cooperation between stakeholders, including public institutions, private developers and civil society organisations. Such cooperation ensures that public spaces not only serve as vital links between the waterfront and urban life, but also reflect the cultural identity and aspirations of local communities.

Keywords: modern ports; development of modern ports; port innovation ecosystem; public spaces; port complexes; urban revitalisation; waterfront reconstruction; public engagement.

REFERENCES

1. Stashevskiy M., Bondarenko T. Problems and prospects of development of Ukrainian ports. Lviv: Lviv National University. 2016 p. {in Ukrainian}
2. Barcelona. Wikipedia, the Free Encyclopedia. (accessed 01.12.2024) [Electronic resource] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Барселона>. {in Ukrainian}
3. Lisbon. Wikipedia, the free encyclopedia. (accessed 13.11.2024) [Electronic resource] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Лисабон>. {in Ukrainian}
4. Copenhagen. Wikipedia, the free encyclopedia. (accessed 24.11.2023) [Electronic resource] URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Копенгаген>. {in Ukrainian}
5. Embarcadero (San Francisco). Wikipedia, the free encyclopedia. (accessed 24.11.2024) [Electronic resource] URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Embarcadero_\(San_Francisco\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Embarcadero_(San_Francisco)). {in English}
6. Shevchenko O., Baranov S. Civil society and the development of port cities. Kharkiv: KNU. 2019 p. {in Ukrainian}
7. Odesa Commercial Sea Port. Wikipedia. Free encyclopedia. (accessed 01.09.2024) [Electronic resource] URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Одеський_морський_торговельний_порт. {in Ukrainian}
8. Sydorova Y., Kovalevska N. Development of tourist infrastructure in port cities of Ukraine. Kyiv: University of Tourism. 2020 p. {in Ukrainian}
9. Shevchenko O., Baranov S. Civil society and the development of port cities. Kharkiv: KHARKIV NATIONAL UNIVERSITY. 2019 p. {in Ukrainian}
10. Stepanenko V., Hryshchenko A. Port cities as centres of cultural development. Chernivtsi: CHNU. 2023 p. {in Ukrainian}